

Zelei Miklós

Jelen van és figyel

Beszélgetés az Új Könyvpiac tulajdonosaival:
Lafferton Kálmánnal és Pécsi Györgyivel

Összeírtam néhány témakört, amiről beszélgetniünk kellene, mielőtt elmentem az Új Könyvpiac felelős kiadójához, Lafferton Kálmánhoz és felelős szerkesztőjéhez, Pécsi Györgyihez. Meg akartam kérdezni, vajon mindenki nemzeti hős, aki a tudás leértékelődésének, az irodalom szerepvesztésének idején kulturális vállalkozást, könyvújságot alapít. Aztán a hősiességet kerültük, s a munkánál maradtunk. A házaspár húsz éve dolgozik szenvedéllyel és szakszerűen a magyar irodalomért, a magyar könyvért. A nyolcvanas évek végén indult sok kiváló lap közül elvéve tudott egy-egy fönnmaradni. Az Új Könyvpiacnak sikerült. Meglehet, csak ennyi a titkuk: kicsi szerkesztőség, nagy munka.

– Magyar tulajdonos kulturális vállalkozása az Új Könyvpiac. Hogyan kezdődött, mi az alapítás története?

Lafferton Kálmán: – Egy író barátunk szólt 1990 nyarán, hogy indul egy kft., négyen már vannak, és kellene egy ötödik tulajdonos. Merthogy abban az időben egymillió forint volt a tőzrstőke, amelyet le kellett tenni a cégalapításhoz, s legalább a felének valóban meg kellett lennie, amikor a cég elindult. Négyen már voltak, az négyszázezer forint, és kellett az ötödik százezer, hogy meglegyen a tőzrstőke fele! A másik felét ugyanis a cég ráért pontosan egy évvel később befizetni.

– 1990 nyarán ez még sok pénz volt?

– Igen, sok. Nekünk mindenképpen. Merthogy nem volt! Úgy kellett összekalapoznunk a családon belül. És nem is lapkészítésről volt szó, hanem egy Ausztriában terjesztett reklámújság, a *Bazar* magyarországi terjesztéséről.

– Örök ifjúság, fogpaszta, antik bútor?

– Így valahogy... Az ősterv a *Bazar* terjesztésére vonatkozott, nagy, szivárványos elképzeléssel, hogy majd hatalmas bevételre teszünk szert általa. Az alakuló beszélgetés végén bólintottunk, hogy rendben van, beszállunk, megpróbáljuk ezt a pénzt előteremteni. És gondolkodtunk, vajon hogyan is kell ezt a tevékenységet csinálni?

– Mi volt a cég neve?

– InterCity Kft.

– Volt már terjesztési tapasztalatod korábbról?

– Semmi. De a társaságban a gyakorlati kérdésekhez nekem volt a legtöbb affinitásom, merthogy műegyetemet végeztem.

– *Milyen szakon?*

– Gépészkaron, azon belül termelési rendszer szakon, úgyhogy nem voltak számomra szokatlanok, pláne ismeretlenek a gazdasági folyamatok, törvényszerűségek. De nem közgazdász voltam, és sose foglalkoztam lapterjesztéssel.

– *De a mérnöki agy rendet teremt?*

– Szeretem a jól látható számok világát, abban én elég otthonosan mozgok. Láttam, hogy a tervek túlzóak, megalapozatlanok, s hogy a papír elbírja őket. Azt követően, hogy beszállítunk Ausztriából tízezer vagy húszezer példány újságot, senki sem tudta, hogyan terítjük az országban. Mivel mozgatjuk? Hol vannak a célállomások, ahol a szállítmányt fogadják és terjesztik? Nagy, szürke köd volt az egész. Senki sem értett a lapterjesztéshez, mi több, semmilyen felszerelésünk vagy infrastruktúránk nem volt hozzá. Györgyinek volt egy Erika írógépe, ez volt az egyedüli technikai eszközünk. Ekkor vetette föl Györgyi, mi lenne, ha indítanánk egy hirdetési lapot, *Könyvpiac* címmel. Ez az elnevezés akkoriban meglehetősen provokatívnek számított, mert még javában folyt a vita, hogy a könyv árú-e vagy sem. Mivel mindenkinek megtetszett az ötlet, és senki nem tudta, hogy fogjunk bele a *Bazar* terjesztésébe, úgy döntöttünk, hogy inkább könyves lapot jelentetünk meg. Persze ehhez sem volt számítógépünk, nyomtatónk, szkennernk, faxunk és megfelelő tudásunk. De egy, a lapkészítésben, a számítógépes tördelésben jártas ember segítségével sikerült 1990 decemberére megjelentetnünk az első mutatványszámot: tizenhat oldalon, műnyomó papíron, végig színes, gusztusos kivitelben, húszezer példányban. Állati nagy bukta volt! Ugyan sikerült valamennyi hirdetőt találni a még nem látott laphoz, és az érdeklődés is várakozáson felüli volt, de a befolyó hirdetési és lapeladási bevétel, húsz forintért lehetett megvenni egy számot, meg sem közelítette a nyomdaköltséget.

– *És a szellemi siker?*

– Meglehetősen jó volt a fogadtatás, az új lap láttán nagyon sokan felkapták a fejüket! De sajnos, csak szellemi sikerből nem lehet lapot kiadni. Az első szám gyakorlatilag elvitte a tőkénk kétharmadát, miközben a munkánk után egy fillért nem láttunk. Ráadásul ekkor omlott össze Magyarországon a könyvpiac, ekkor rogytak térdre a nagy állami könyvterjesztő vállalatok, az Állami Könyvterjesztő Vállalat, a Művelt Nép és a Téka, és ekkor zsugorodott töredékére a huszonnégy nagy állami könyvkiadó is. Ezzel párhuzamosan gombamód alakultak és jöttek létre az új magánkiadók és -terjesztők. Ebben a környezetben kellett talpon maradnunk. Világos volt számomra, ha nem tudjuk nyereséggel megjelentetni a lapot, akkor rövid úton kimúlik. Az első szám után azt mondtam az ügyvezetőnek, ha mindenki bábáskodik a lap fölött, akkor nincs esély a megmaradásra, azért kardoskodtam, hogy csak egy ember legyen a gazdája. Mivel Györgyi volt az ötletgazda, megbízott a lapkiadási teendők elvégzésével, amit a többiek is elfogadtak. Az volt a feltételem, hogy szabad kezet kapjak az ügyintézéshez. Az első dolgom az volt, hogy a *Bazar* terjesztését levettem a napirendről, mert nyilvánvaló volt, ha bármilyen másik tevékenységbe fogunk, akkor búcsút mondhatunk a *Könyvpiac* következő számának. Másodsorban a lapot kellett úgy átalakítani, hogy kisebb legyen a megjelentetés költsége. A példányszámon nem változtattunk, de a papír minőségén és a megjelenés gyakoriságán igen. A drága műnyomó helyett felerészben olcsó ofszetpapírt használtunk, áttértünk a kéthavi megjelenésre, az olvasóknak pedig ingyen adtuk a lapot. E változtatásoknak, és főként a növekvő számú hirdető partnernek köszönhetően a negyedik számunk megjelenése után elmondhattam, hogy sikerült a kft. pénzügyi egyenlegét nullára hozni. Igaz, hogy egy fityinget nem láttunk a munkánk után, de életképesnek bizonyult a lap és az sem volt lényegtelen, hogy menet közben beletanultunk a lapszerkesztési és kiadási teendőkhöz.

– *Miből éltetek?*

– Györgyi szülesi szabadságon volt, én pedig a Képző- és Iparművészeti Szakközépiskola kollégiumának voltam a nevelőtanára. Szerencsére a munkám és annak beosztása lehetővé tette, hogy mellette sok időt foglalkozzam a lappal.

– *És mi lett a Bazzarral?*

– Szerencsére nem indult el. Ha elindul, akkor vége a *Könyvpiac*nak. Kiderült az is, hogy az InterCity Kft. nem életképes, csak idő kérdése, hogy mikor dől össze és temet maga alá bennünket. Mivel ezt nem akartuk megvárni, úgy döntöttünk Györgyivel, hogy kilépek a kft.-ből és magunk próbálunk szerencsét. Egy év kemény munka után egy fillér nélkül távoztam a társaságtól, az engem megillető tulajdonrészemért a *Könyvpiac* kiadási jogát vásároltam meg. Ez volt a tanulópenz, enélkül soha nem vágtunk volna bele lapkiadásba. Úgyhogy nem üres kézzel távoztunk, amikor 1991 nyarán elkészítettük az InterCity Kft.-től, s szeptemberben már meg is jelent az *Új Könyvpiac* címre keresztelt édes gyermekünk. A kiadására pedig megalapítottuk a ma is működő vállalkozást.

– *A Lafferton és Tsa Bt.-t?*

– Igen, a Lafferton és Tsa Bt.-t, éppen húsz éve. Nemcsak névváltozással kívántuk jelezni lapunk változását, hanem formátumváltással is. A folyóiratformát felváltotta a napilapméret, a műnyomó-ofszet minőséget az újságnymó papír. De továbbra is megtartottuk a nagy példányszámot. Nagyon fontos feladat volt, hogy a húszezer példányban megjelenő *Új Könyvpiac*ot az utolsó példányig eljuttassuk az olvasóhoz. A terjesztésben kezdetben magam is oroszlánrészt vállaltam, magpakoltam az autónkat újsággal, és boltról boltra vittem.

– *Milyen autóval terjesztettél?*

– Egy pöfögő Wartburggal.

– *Négyüteművel?*

– Kétüteművel. Az apósomtól kaptuk, hogy könnyebben tudjunk mozogni a gyerekekkel, például a nagyszülőkhöz, de használtam, amire csak tudtam. Hamar kiderült, hogy ketten már kevesen vagyunk a laphoz, szükségünk van gépi és emberi munkaerőre. 1992 januárjában beruháztunk egy számítógépre és nekiálltunk tanulni. Amikor a gyerekek lefeküdtek este, mi akkor kezdtük az éjszakai műszakot, nemritkán hajnalig. Nagyon fárasztó volt, de megvolt az értelme az erőfeszítéseknek. Ha szerényen is, nagyon beosztva minden lépést, minden kilométert nagyon kiszámolva, de már az első számtól kezdve hozott a konyhára az *Új Könyvpiac* kiadása.

– *Budapesten terjesztettetek vagy országosan?*

– Az első számtól kezdve országosan terjesztettük az *Új Könyvpiac*ot.

– *Hogyan?*

– Még az intercity-s időszakban felvettük a kapcsolatot az ÁKV-val, a Művelt Néppel, a Tékával, ahol örömmel fogadták a lapunkat, ezért csak annyi dolgunk volt, hogy a nekik szánt mennyiséget leszállítsuk a vállalat központjába. Az ekkor még kis létszámú magánkönyvesboltokkal viszont egyenként kellett felvenni a kapcsolatot. Ugyanilyen keserves feladat volt a kiadók feltérképezése! Személyesen mindegyiket megkerestük, és tájékoztattuk őket a lapunk kínálta lehetőségekről. Rengeteget gyalogoltunk, autóztunk ekkor, de nem lehetett megtakarítani. Cserébe rövid időn belül naprakészen megismertük a könyvszakmát,

kinek hol a székhelye, kinek mi az elképzelése, terve. Ekkor vetődött fel bennünk, mi lenne, ha megszerkesztenénk a kiadók és könyvkereskedők adattárát. A kiadványt, amelyet 1993 óta folyamatosan megjelentetünk, nagy örömmel fogadta a könyvszakma, segítségével bárki könnyűszerrel kapcsolatba léphet a hazai és a határon túli magyar kiadókkal vagy kereskedőkkel. Kezdetben bibliaként tartották számon, lopták egymástól a cégek.

– *Nem ingyenes kiadvány?*

– A bekerülés ingyenes, de magához az adattárhoz pénzért lehet hozzájutni. A cég- és könyvészeti adatokat két év múltán már nemcsak nyomtatva, hanem elektronikusan is elérhetővé tettük, kezdetben floppyn, később CD-n. Peter Weidhaas, a frankfurti könyvvásár neves igazgatója, akivel a kilencvenes évek derekán először készítettem interjút, amikor a lapunk mellett az adattárunkat is megmutattam neki, fontosnak tartotta kihangsúlyozni: *„Ahhoz, hogy egy könyvszakma megszervezze magát, olyan kiadványra van szüksége, amely a kiadókat és a kereskedőket föltérképezi.”*

– *Milyen változásokon ment keresztül az Új Könyvpiac?*

– Kezdetben nyolc, aztán tíz, majd tizenkét oldalon jelentünk meg. A kilencvenes évek derekáig főként a könyvszakmára, annak változásaira koncentráltunk. Nagyon sok interjút készítettünk kiadókkal, kereskedőkkel, könyves szakemberekkel, főként azt firtatva, milyen könyveket fognak megjelentetni és hogyan kívánják őket eljuttatni az olvasókhöz. Nagy változást jelentett az 1998 szeptemberében indult Könyvsarok rovatunk, amely neves szerzők tollából szakszerű recenziókkal gazdagította lapunkat. Ekkor már legtöbbször tizenhat, olykor húsz oldalra nőtt a terjedelem. Az igazán jelentős megújulás 2002 januárjában következett be. Tartalmilag és formailag egyaránt nagyon megváltozott a lapunk, ekkor nyerte el a ma is ismert alakját. Ízig-vérig az olvasónak szóló könyves lap lett, tele sok-sok könyvbemutatóval. Azt a filozófiát valljuk, hogy mindent a könyveken keresztül mutatunk be.

– *Minden megyébe eljut a lap?*

– Talán az se túlzás, ha azt mondom, hogy minden nagyobb városban jelen vagyunk. Nemcsak a könyvesboltokban, hanem a hírlapárusoknál és a könyvtárakban is. A határon túlra sajnos éppen csak eljut a lapunk, pedig mi készek vagyunk nagyobb példányszámot is biztosítani számukra.

– *Ha visszatekintünk az elmúlt húsz évre, voltak gazdaságilag igazán fenyegető korszakok?*

– Szerencsére nem. Mi nem vagyunk nagy cég, komoly fenyegetések között nyilván nem létezhetnénk.

– *Hányan dolgoztok benne?*

– Négyen, plusz a könyvelő. Rajtunk kívül van egy szerkesztőségi titkár, egy irodavezető-szerkesztő, aki marketinggel is foglalkozik, kis túlzással szólva azonban mindenki mindent csinál. De azt is mondhatnám, hogy kétszázhuszonnégyen vagyunk, mert ha valaki megnézi a honlapunkat, láthatja, hány szerzővel voltunk, vagyunk kapcsolatban. Mint felelős szerkesztő 2002-ig én jegyeztem a lapot. Miután áttértünk az új formára, és azt mondtuk, hogy a könyveken, a szerzői teljesítményeken keresztül próbáljuk meg bemutatni a könyvszakmát, azóta Györgyi a felelős szerkesztő, én pedig a felelős kiadó.

– *Hányszor jelentek meg egy évben?*

– Tízszer. Nyolcszor standard formában, tizenötezer példányban. Májusban és novemberben könyvheti, illetve téli könyvvásári katalógusként, százezer példányban. A kataló-

gusok üzletileg megtérülő kiadványok, míg a standard számok megjelenetésével, a mai gazdasági helyzetben, támogatás nélkül már nem boldogulnánk.

– És közben rászoktál az olvasásra mint egykori műegyetemista?

– Valamikor az ezredforduló táján ellátogatott hozzánk egy könyvügynök Angliából. Akkor még nem itt, a tágas Erkel utcai irodában voltunk, hanem a lakásunkkal szemben bérelt pici, ötven négyzetméteres lakásban. Hosszan elbeszélgettünk, megnézte az *Új Könyvpiacot*, a *Heti Könyvpiacot*, kéthetente megjelenő kereskedelmi lapunkat, az adattárat és a honlapunkat, amely akkor még gyerekcipőben járt, majd nevetve mondta: „*Tudják, ezt nálunk egy irodaháznvi cég végzi, legalább ötven-hatvan emberrel.*” Ezért aztán olvasni csak lopva, sátoros ünnepeken tudok, amikor nem rohanok az egyik helyről a másikra.

– *Hogyan lesz valakiből szellemi vállalkozó?*

Pécsi Györgyi: – A nyolcvanas évek legvégén megnyíltak a határok, én Vas megyei vagyok, gyakran jártunk haza, Nagytílajba. Átjártunk Burgenlandba is, és ott összemerkedtünk egy Szeberényi Lajos nevű úrral, aki a burgenlandi magyarságnak egyik képviselője volt, és nagyon sokat beszélgettünk vele. Azt mondta ez az öregember, hogy ha a politikusok nem csinálnak nagy stiklit, akkor Magyarország ugyanolyan jólétben fog élni, mint Ausztria. Ő hat évet mondott először, aztán módosítottuk ezt, és kiegyeztünk tíz évben, hogy tíz év múlva Magyarország eléri Ausztria színvonalát. Mondtuk, hogy ez baromság. De azt felelte, hogy nem! Mert 1955-ben, amikor kimentek Ausztriából a megszálló csapatok, akkor nem éltek jobban az osztrákok, mint a Rákosi-rendszerben itt az emberek. És annyi erő, tehetség, szorgalom van Magyarországon az emberekben, hogy ha nem csinál nagy stiklit a politika, és hagyják, hogy az emberek működjenek, dolgozzanak, tíz év múlva el fogják érni az ausztriai életszínvonalat. Na most ugye már húsz év van mögöttünk, de nem nagyon közeleedtünk ahhoz az életszínvonalhoz. Óriási várakozás volt húsz évvel ezelőtt a társadalomban, nagy energiák szabadultak fel és óriási mozgás indult el. Azt gondoltuk mi is, ahogy a magyarországi társadalom szerintem döntő többsége gondolta, hogy egy kicsit harmadikút-szerű modell fog itt Magyarországon létrejönni. Nem elvadult kapitalizmus, de nem is kommunizmus, hanem a svéd vagy dán modellre hasonlító jóléti szocializmus, nagyon erős középosztály, a kisvállalkozók megerősödnek, és föl fog virágozni az ország. Mindenki, akiben valami mocorgott, elkezdett valamit csinálni. Teljesen ösztönösen. Mert nagy bátorítást nem kaptak! A rendszerváltás előtt pár évvel már a Széphalom Könyvműhelyben dolgoztam Mezey Katalinnál, és valahogy belekeveredtem ebbe a könyves, könyvkiadói világba. És miközben az InterCity Kft. sitty-sutty, egy év alatt csődbe ment, azért azt is érzékeltük, hogy van még hely a nap alatt, lehetne mozdulni. Pénzünk nincsen. De nem is kellene megvárni, amíg majd megmondják, hogy „rendbe jött a gazdaság, fölszedtük a szocializmus alapjait és már építjük a kapitalizmust”, hanem magunk is kezdhethetnénk magunkkal valamit.

– *Másként még most is várakozhatnánk, hogy a startpisztoly eldőrdüljön.*

– És persze nagy gyanútlanág, jóhiszeműség volt bennünk. Mert teljesen a perifériáról, pénz nélkül álltunk neki. Egyetlen oka volt annak, hogy belevágtunk ebbe a vállalkozásba, az a lendület, ami megvolt az országban akkor. Hogy itt most lehet mozdulni. Nem tartott túl sokáig, talán '89-től '91-ig. A reprivatizáció elmaradásával kiderült, hogy itt nem arról van szó, hogy az egész ország kárpótlást kapjon a kommunizmusért. Elmaradt a tavaszi nagytakarítás is... És azután folyamatosan nyesegették a vállalkozókedvet. Az egyik határkő, amikor megszakadt ez a lendület, szerintem a reprivatizáció elmaradása volt. A másik talán ennél is brutálisabb esemény, amikor hatalomra került a Horn-kormány, és leállított-

ta Magyarország világkiállítási programját. Abban az egy-két évben, amíg úgy tudtuk, hogy lesz a világkiállítás, láttam, tapasztaltam, emberek és kisvállalkozások iszonyatosan készültek rá, hogy mozgósítsák az energiáikat, és bennük volt, hogy meglendül az élet, ugyanúgy, mint Spanyolországban. Furcsa most 2010-ben arról beszélni, mennyi energia volt ebben az országban akkoriban, ami elpazarolódott.

– *Hol vagy te ebben a történetben az Új Könyvpiaccal?*

– Ez a lendület vitt minket is. A Széphalom Könyvműhelyben akkor ismerkedtem én is a kiadással. Hirtelen változott akkor a könyvszakma. Először a kiadást privatizálták, majd egy jó idő után a kereskedelmet is. Hirtelen létrejöttek új könyvkiadók, nagyon nagy számban. Majd amikor a kereskedelmet is privatizálták, szétestek a nagy hálózatok, s rengeteg könyvesbolt meg könyvkereskedés nyílt az országban.

– *Már szűntek is meg boltok?*

– Nem nagyon szűntek meg, akkor nyíltak. Értelmiségi emberek csinálták, megyeszékhelyeken, nagyobb városokban, akiknek az volt a céljuk, hogy rétegirodalmat adjanak el. Nem milliókat akartak keresni, hanem minőségi irodalmat akartak eljuttatni az embereknek.

– *Szabadon és saját vállalkozásban, önállóan.*

– Hogy létrehozzanak kis családi könyvesboltokat, ahol minőségi könyveket árulnak, rendezvényeket szerveznek, jó szellemi hangulatot teremtenek. És megélnék belőle. Nem meggazdagodni akartak. Megélni. Ösztönösen tudta mindenki, hogy a nagy hálózat nem erre fog specializálódni. A Széphalomnál is az volt a gondunk, hogy megjelentettük a könyveket, de nem tudtuk hol eladni. És egy nagyon furcsa helyzet volt, mert akkor mindenki óvta, féltette az információt. Kiadók embereket alkalmaztak arra, hogy vadásszák a könyvkereskedések címét Budapesten és országosan. Úgy gondolták, hogy aki előbb ér oda, az adja el a könyveit. Elég abszurdnak tartottam ezt a helyzetet, és jött az ötlet, hogy akkor szüntessük meg ezt az abszurdumot. Legyen minden nyilvános. És működött az ötlet, mert az indulásunkkor, amikor az A3-as újságunkat kiadtuk, nagyon sikeresnek minősült. Kereskedők, kiadók hirdették címeiket, szolgáltatásaikat, és ilyen egyszerűen szűnt meg az abnormális titkolódzás. *Könyvpiac* lett az újság címe, én találtam ki. Azt gondoltam a nagy eszemmel, hogy valami jó kis provokatív címet találtam ki, de aztán kiderült, hogy a két háború között az Officinánál már megjelent ezzel a címmel egy pár számot megélt periodika. Erről nem tudtam, hanem csak azt tudtam, hogy a könyvszakma átalakulásának az értékelése elmaradt. Senki nem merte leírni, hogy a könyv áru. Mert az tabunak számított a kommunista rendszer idején. És amikor kijöttünk ezzel a címmel, hogy *Könyvpiac*, sokakat elborzasztottunk. Bár piacszerűen működött már minden. Az első tíz év alatt rendeződött a könyvszakma helyzete. Látszott, hogy már fölösleges a cégekkel foglalkozni, mert mindenki ismeri a szereplőket, akik elfoglalták a helyüket, s nagyon sok újdonság egyelőre nem történik. Foglalkozunk hát az értékes könyvekkel, ezekre irányítjuk a figyelmet! Elindítottuk a kritikai, szemlélő rovatot.

– *Még térjünk vissza a kezdetekhez. Sikerült-e begyűjteni külföldi tapasztalatokat?*

– Nem voltunk teljesen naivak meg tájékozatlanok, mert mihelyt egy picit szabadsága volt az embernek, tájékozódott. És láttuk Nyugaton, hogy bármelyik szakma több szaklapot is el tud tartani a hirdetésekkel. Minden nyelvterületen, nálunk kisebb országokban is, nagyon sok lapot el tud tartani egy-egy szakma. Nem nagy példányszámúak ezek a lapok, de ha erős a piac, a hirdetések eltartják őket. Ahogy a vadászlapokat is eltartja egy vadászati közösség, mert hirdeti a vadásztársaság a szolgáltatásait, a vadászboltos az esz-

közöket, az erdészet a lehetőségeket, és ebből jól lehet prosperálni. Nincs szükség állami támogatásra. És azt gondoltuk, hogy a könyvszakma, ahogy Nyugat-Európában is, itthon is el tudja tartani a könyvújságot. És a megerősödő középosztály. A kisvállalkozások. Ami nem is volt annyira vad álom. Mert az első tíz évben eltartotta a lapot a hirdetés, amíg el nem kezdtük jelentősen bővíteni recenziókkal, miközben jelentősen megnöveltük az oldalszámot is. Ha egy picit erősebb a gazdaság, és egy picit erősebbek a kiadók, akkor el kellett volna tartania ezt a szegmenst is a könyvszakmának. De ekkor már nem erről volt szó. Erősebb lett a tőkekoncentráció, s látszott, hogy másfajta gondolkodás alakul ki. Egyébként nemcsak a könyves újságot kellett volna eltartania egy prosperáló létnek, de szerintem az irodalmi folyóiratokat is. Ezek a lapok fillérekből működnek és dolgoznak. Van a megyében egy irodalmi vagy egy honismereti folyóirat, a helyi vállalkozó kötelességének érzi, hogy támogassa. De a társadalmi szemlélethől ez teljességgel kimaradt. És pillanatnyilag úgy áll, hogy mindenki az állam vagy a központi alapítványok tőgyén lóg, az önkormányzatoktól próbál pénzt szerezni. Mert a szakma eltartóképessége csekély, a helyi civil közösségek kimerültek.

– *Ez szemléleti probléma? Vagy anyagi? Vagy a kettő együtt?*

– Elsősorban szemléleti. Az irodalomnak, a minőségi könyvkultúrának a perifériára szorítása.

– *Szorítása vagy szorulása?*

– Szorítása. A mecenatúra megvan, de ez a mecenatúra nem erre adja a pénzét. Hanem giga- és megarendezvényekre, sportra, egyebekre. Ha egy megyeszékhelyen megjelenik egy harmadosztályú kézilabdacsapat, és meghirdetik, hogy lehet támogatni, biztos, hogy néhány napon belül, különösebb szervezés nélkül összegyűlik annyi szponzor, hogy a mérkőzést minőségi szinten le lehet játszani. De ha azt mondják, hogy a legjobb magyar költő fog odamenni a városba, vagy a tíz legjobb magyar író fogják vendégül látni, és erre keresnek szponzorokat, arra meg valószínűleg egy fillér sem folyik be.

– *Sok-sok kisebb-nagyobb könyvkiadó alakult. Ennek milyen hatása volt a könyvszakmára? A könyvek minőségére? Arra gondolok például, hogy kulcsfigurák tűntek el a könyvcsinálás technológiai folyamatából. A szerkesztő, a tervező, a korrektor... Mindezzel hol tartunk manapság?*

– Ellentmondásos a kis kiadók szerepe. Az egyik fajta kis kiadó, amelyiket mérhetetlenül nem szeretek, intézményi könyvkiadóknak hívom őket, egyesületek, szervezetek, esetleg alapítványok kiadói. Látnak valahol egy kis pénzt, amiből ki lehet adni egy könyvet. A pénzt megszerzik, a könyvet legyártják, és onnantól kezdve a könyv sorsa nem érdekes számukra. Ez az egyik fajta.

A másik kis kiadó, amelyik nekem nagyon rokonszenves, azt mondja, lehet, hogy évente csak három-négy könyvet fogok kiadni, de ebből nem megélni akarok, hanem valamilyen különleges, a nagy hálózatokból kieső értéket akarok közvetíteni. És beleteszi a pénzt, és szép könyvet készít, és házal vele. Szerencsére megvannak ezek a nagyon jó kis kiadói műhelyek, amelyek százpéldányos könyvet is kihozhatnak. Őket támogatni kell. A könyvszakmának a minőségi, vagy a könyvek minőségi oldala, amit említettél, az sem olyan egyszerű. A magyar könyvszakma a rendszerváltásig világszínvonalú volt, mind technikailag, mind a munkafolyamatokat illetően. Nagyon gondos kézirat-előkészítés folyt, korrekktúrálás volt, többször is. Nagy gonddal állították elő az egyes könyveket. És amennyire lehetett, szellemileg is a nagyon friss dolgokat hozták. Azzal, hogy gombamód alakultak a kis kiadók, óhatatlanul együtt járt, hogy nemcsak a korábbi nagy állami kiadókból kisodródott munkatársak találtak maguknak helyet, s produkáltak továbbra is

jó minőséget, hanem mindenki alapíthatott kiadócskát, aki úgy gondolta, hogy nem olyan bonyolult dolog a könyvcsinálás! Van egy szöveg, legyártjuk, eladjuk és bekaszáljuk a pénzt. Ezzel szemben beindult a szakma önvédelmi folyamata, s a nagyon silány dolgokat kiszűrte. Már a kereskedők se voltak hajlandók forgalmazni a kiadványt, ha szétesett, ha csúnya volt, vagy látszott, hogy a tördelése vacak. A nagyobb gond akkor jelentkezett, amikor a számítógépes tördelés megjelent. Ettől fogva már valóban a laikusok tömege lepte el a könyvkiadást. De ez is gyerekbetegség volt, ezt is kinőttük. Vannak ellenben területek, ahol nem sikerült megtartani a minőséget. Ha megnézzük a gyerekirodalmat, hogy a határozott, határozatlan névelőt mikor használja tulajdonnév, személynév előtt, ott már teljes a kaosz, ahogy az alany-állítmány egyeztetésében is.

– *A magyar műfordítás hagyományosan nagy kitekintésű, gyors és színvonalas. A változások milyen hatással voltak rá?*

– A minőségi kiadók változatlanul ügyelnek a fordításra. A szakmai környezet is erre kényszerít. Hogy például ne közvetítő nyelvből fordítsanak le jelentős irodalmi műveket. Ha van magyarországi fordító, akkor Orhan Pamukot ne angolból, hanem törökből fordítsák.

– *Van-e a mai kiadói hálózatnak kultúrafinanszírozó szerepe oly módon, hogy képes fenntartani írói egzisztenciákat legalább egy-egy mű megírásának az idejére? Kérdezem ezt oly korban, amikor az írói tiszteletdíjat szinte teljesen eltörölték.*

– Úgy tudom, egyedül az Ulpius Ház próbálkozott ezzel, néhány szerzőnek ösztöndíjat adott vagy rendes finanszírozást egy-két évig. Mindig oda lyukadunk ki, hogy ha működési modellt keresünk, akkor a kis országokat kell megnézni, hogy ott miképpen működik. Már húsz év eltelt a rendszerváltozás óta, és még mindig csak beszélünk arról, hogy a Márai Programot elindítja a magyar kormány.* Ennek az lenne a lényege, hogy éves szinten egymilliárd forintot költ a program minőségi könyvek vásárlására, értékes magyar szépirodalmat, gyerekirodalmat, tudományos meg magas szintű ismeretterjesztő könyveket vásárol meg a kiadóktól, és azokat eljuttatja a közkönyvtárakba. A Márai Program a skandináv modellt követi. A skandinávok kitalálták, nem volt nehéz, hogy a nemzeti nyelv, a nemzeti kultúra akkor marad meg, ha az állam jelentős mértékben hozzájárul a megőrzéséhez, az ápolásához. Norvégiában szintén nem tudják piaci alapon működtetni a kis hazai kiadókat, és eltartani a szerzőket. De nagy példányszámban megvásárolják a könyveket a könyvtárak számára. És van a programjuknak egy olyan része is, hogy akinek a könyve elérte azt a színvonalat, hogy a norvég könyvtárakba bekerüljön, az a következő egy vagy két évben havi ösztöndíjat kap. Kiépítettek automatizmusokat, és ezek működnek. Nálunk is van valamennyi finanszírozás, de elszakad a könyvtől. És elszakad attól, hogy az írói művet szellemi teljesítményként is értékelje, ne csak mint piaci produktumot. Ezt valamennyire biztos, hogy kompenzálni fogja a Márai Program, amelynek lassan már működnie kellene, de még úgy látom, rövid nekifutással indítják, és attól is tartani lehet a mai gazdasági helyzetben, hogy a könyvtárak alapállomány-gyarapításra fordítják a keretüket, és nem az úgynevezett rétegirodalomra, mert őket is az olvasói, látogatói számmal számoltatják el. Mindenképpen nagyon jó a Márai Program, de azt gondolom, önmagában nem elegendő. Komolyan kellene végiggondolni, hogy ér-e az író Magyarországon valamit. Nem csak a szépíró, a szakkönyvíróra és a tankönyvíróra is ugyanez vonatkozik.

* 2010. február 22-én dr. Hiller István oktatási és kulturális miniszter hivatalosan bejelentette, hogy az elkövetkező hetekben útjára indítják a Márai Programot.

– *A támogatási rendszerről is beszéljünk! Tudható, hogy egy-egy könyvön mennyi ideig, olykor évekig dolgozik a szerző. A magyar támogatási rendszer ellenben úgy működik, hogy január elsején elindul a támogatás, és szilveszterre be kell küldeni a kész művet, pezső! Egy év alatt mindennek el kell készülnie. Miközben bőven kell mellette mást is csinálni, hiszen a támogatás a megélhetésre nem elég.*

– Akik fenntartják és működtetik ezt a rendszert, azt mondják, a tapasztalatok azt mutatják, ha valamihez hozzá lett nyúlva, mert igazítani kellett rajta, az rendszerint azzal végződött, hogy elvették azokat a pénzeket is, amelyek addig már megvoltak. Amire szükség volna: kiépíteni, fölépíteni egy életszerű, arányos struktúrát, támogatási rendszert, ösztöndíjrendszert... Folyamatosan kellene kiépíteni az újat és leépíteni a régit. De erre pillanatnyilag nem látok politikai akaratot, s azt mondom, hogy igen, ami van, még mindig jobb, mintha semmi se volna. Bárki került is hatalomra, megígérte, hogy megváltoztatja a struktúrát, s aztán ha hozzányúlt, akkor rendszerint elvette a pénzeket. Mindig erről szólt a játék. Meglehet, rossz az intézményrendszerünk, de inkább ez maradjon fenn, mint helyette semmi.

– *Távoli utalásként említem Sigmund Freud *Rossz közérzet a kultúrában című tanulmányát*. Átírhatjuk a címet annak érdekében, hogy plasztikusabban lássuk, amit szemlélünk. *Rossz szerkezetek a kultúrában!*...*

– A könyvkiadás szerkezete sem jó, nagyon sok ponton elindulhatnánk, hogy miért nem. Azon a ponton is, amelyre a Freud-tanulmány címének átírása mutat. De sokkal gyakorlatiasabb módon is közelíthetünk hozzá. A nemzeti irodalmat például, a múlt nemzeti irodalmát folyamatosan piacon kellene tartani. Akkor is, hogyha nem veszik az emberek. Nagyon jó minőségben kellene kiadni ezt az irodalmat. A skandináv országokban fenntartanak erre a célra egy-egy központi állami kiadót, amelyik megkapja az éves költségvetést, hogy a nemzeti irodalom klasszikusait kiadja, s kellően finanszírozza azokat a munkatársakat, akik ezzel foglalkoznak. Igen, állami tulajdonú! Elterjedt egy ostobaság, hogy az állam rossz gazda, csak a magántulajdon a jó gazda, mindent el kell venni az államtól és magánkézbe kell adni. Ez baromság, van úgy, hogy az állam jó gazda, a magántulajdon meg rossz. A kis- meg középméretű magáncég többnyire jó gazda, mert az egzisztenciája múlik rajta, a multicég meg másként számol. Magyarországon pillanatnyilag nagyon ingatag a régi irodalom kiadása. Kiadja a nemzeti irodalmat vagy szakirodalmat az Akadémiai Kiadó, a Balassi Kiadó, az Osiris és még néhány kiadó, például az Argumentum. De ők mind ugyanabba a pályázati rendszerbe vannak beszerítve, konkrétan a Magyar Tudományos Akadémia keretébe. Az Akadémia meg vagy ad pénzt vagy nem ad, tehát kiszolgáltatott helyzetben vannak. És ahhoz képest, hogy ilyen életidegen keretek között működnek ezek a kiadók, még mindig jól teljesítenek. Kellene egy olyan állami kiadó, amelyik megfelelő költségvetéssel, megfelelő szakértelemmel a nemzeti irodalmat piacon tartja, korszerű kísérő tanulmányokkal, kommentárokkal, szószerkezetekkel ellátja, él a multimédia lehetőségeivel. Hadd térjek vissza röviden a rossz szerkezetekre általában. A könyvkiadás szerkezetének fölbillenése akkor következett be, amikor a három nagy könyvkereskedő kezébe került a könyvkereskedelem meghatározó része, és a könyvkiadás jelentős része is az övéké lett. Nyugaton a nagykereskedelmek meg a hálózatok nem adnak ki könyvet. Tiszta profilúak. Mert világos, hogyha olyan monopolhelyzetbe kerül egy könyves cég, hogy nagy bolthálózata van, és nagy számban ad ki könyvet is, akkor fölöslegessé teszi a többi szereplőt. Majdhogynem az a helyzet, mint a kommunizmusban.

– *Ezt át kellene gondolni abból a szempontból is, hogy nincs-e versenylimitáló hatása.*

– A Nemzeti Tankönyvkiadó, azt gondolom, nagyon sokáig tabu volt. A Nemzeti Tankönyvkiadót azért senki se merte privatizálni. Eszébe nem jutott. Merthogy a reflexe-

inkben ott volt, hogy a Nemzeti Tankönyvkiadó a nemzeti oktatás alapkönyveit adja ki, állami kézben kell, hogy legyen. Még akkor is, hogyha az ember folyamatosan azt hallja, hogy az állam rossz gazda, csak a magántulajdon a jó gazda.

– *Ennek kapcsán, pontosabban a világcsődöt előidéző amerikai házépítési boom következményeit elemezve, Almási Miklós tavalyi, Hová tűnt az a rengeteg pénz? című válságkönyvében azt mondja, hogy „a neoliberais filozófia, »az állam ne szóljon bele« országában (az Egyesült Államokban) az állam (és a központi bank) segítette ki a bankokat, biztosítókat. Készpénzzel, garanciavállalással, hitelek átvételével.” Mai magyarra lefordíthatom ezt így is: az éjjeliórt kizsebelik.*

– A Nemzeti Tankönyvkiadót is meg kellett volna állami kézben tartani. De miután tankönyvet kiadni óriási üzlet, gazdára talált. Ellenben máig nem sikerült megoldani, hogy például amerikai mintára, a magántőke adókedvezményeket kapjon, ha támogatja a kultúrát. Fölmerült már nagyon-nagyon régen, hogy a Szerencsejáték Rt. bevételéből is lehetne fordítani a kultúra támogatására. Ami megint csak nem egy elszállt gondolat, mert Angliában ez működik: szakmai kuratórium dönt a pénzek odaítéléséről. Na most, volt már szó a Márai Programról, ami a lottóalapból kap szubvenciót. Ez most hirtelen az ölünkbe pottyán, óriási. Csak közben eltelt húsz év, folyamatosan kellett volna építkezni, de példákat nem a fel-, hanem a leépülésre lehet találni. Még Magyar Bálint első miniszterkedése idején, 1994–98 között, amikor szerintem ő jó miniszter volt, évi hatszázmillió forintot különítettek el arra, hogy a felsőoktatási tankönyveket támogassák. A szerzőket és a kiadókat, hogy jó színvonalú hazai szerzők tudják megírni a tankönyveket. Aztán ez ment lejjebb, lejjebb. A Fidesz-kormány idején még volt olyan kétszázmillió, utána pedig teljességgel megszűnt. És most részben ki vagyunk szolgáltatva a tankönyvimportnak, ami tényleg minőségi, de az országnak elsősorban a saját szellemi kondícióját, a hazai szellemi tőkét kellene megerősítenie, rendszeren meg kellene fizetni a hazai szakembereket, hogy a maximumot hozzák ki magukból, és legyen idejük „kihordani” a szellemi teljesítményüket. Általában is az a jellemző, hogy amit hamar kellene megcsinálni, azt elnyújtjuk, halogatjuk, amire pedig időt kellene szánni, azt összecsapjuk. Hadd mondjak még valamit a Márai Programhoz. Mielőtt Portugália belépett volna az unióba, látták, hogy hozzá kell nyúlniuk az oktatási törvényhez, mert az oktatási rendszerük elavult, „nem EU-kompatibilis”. Leült az összes létező politikai erő, az összes létező szakmai erő, azután vagy két évig dolgoztak az oktatási törvényen. És amikor eljutottak odáig, hogy mindenki számára elfogadható lett, akkor vitték országgyűlés elé és emelték törvényerőre. De abban az is benne van, hogy húsz évig nem nyúlhatnak hozzá a törvényhez, de ha mégis muszáj lenne, akkor is csak a legteljesebb konszenzussal. Ez a kiszámíthatóság, biztonság a magyarországi társadalomban hiányzik.

– *Szellemileg hogyan tudod fönntartani a lapot? Hogyan jutsz információhoz? Hogy jönnek be a recenziós példányok?*

– Az ember figyel és jelen van. Ennyi a titok.

– *Ez napi hány órát jelent?*

– Nem tudom. Én azt tudom, hogy tavaly folyamatosan olvastam, kritikákat is írok, az *Új Könyvpiac* mellett több helyre, valamint recenziókat, könyvajánlókat. De összesen talán két könyvet olvastam a magam kedvére, mert érdekelték és kíváncsi voltam rájuk, és nem azért, mert valamilyen módon a munkámhoz tartozott. Amikor a lapunk szerzőgárdáját szerveztük, a könyvrecenziós részt kitaláltuk és elkezdtük működtetni, akkor nagyon komolyan kellett dolgozni, mondhatnám, a nap huszonnégy órájában. Pillanatnyilag kényelmes helyzetben vagyok, mert sikerült megtalálni nagyon sok jó szakembert, akik a

maguk területén vadászskutya módjára figyelnek, nézik, hogy mi jelenik meg, mi várható. És a legjobb minőségű könyveket megtalálják nekem. Nem nekem találják meg, hanem egyszerűen úgy működnek, mint a fény-lyukkártya, bemennek egy könyvesboltba, és azonnal látják, ami számukra fontos. Nagyon sok jó kiadóval van annyira jó személyes kapcsolat, hogy azt mondja a kiadói szakember: a most kiadott könyveink közül ezt a hármát-négyet fogjuk keményen reklámozni, ezeket fogjuk eladni, ezekből tudunk pénzt csinálni. De van azért két-három olyan is, ami igazi egzotikum, igazán nagyon jó, ezeket nem fogjuk tudni eladni, de a figyelmedbe ajánlom és elküldöm, nézzél bele. Kiket mondják a munkatársaink közül? Szóke Katalin az orosz irodalmat figyeli, Szabó Gábor az amerikanisztikait, Bombitz Attila az osztrák, a német nyelvű irodalmat, Orosz István az angolt, Pál Ferenc a portugált, Elek Tibor, Füzi László meg minden területet. Találtam egy fiatal közgazdász doktoranduszt, aki a magyarországi közgazdasági szakemberek elemző könyveit figyeli. Egy másik a pénzügyi könyveket. Mindezekhez én nem értek. De hál' istennek ők igen, és akkor nekem csak bólogatnom kell. Hogy melyik kiadóra érdemes odafigyelni? Az *Új Könyvpiac* érték- vagy kánonkövető lap, nem ellenkánont vagy új kánont akarunk csinálni. Tehát ami eladható, ami nagy példányszámban jelenik meg és elég jó minőséget képvisel, azzal foglalkoznunk kell, de mellette arra is föl kell hívunk a figyelmet, ami értéket képvisel, de nem kap médiatámogatást. A kereskedelmi, az ipari könyvek meg hatalmas médiatámogatást kapnak. Figyeljük a klasszikus nagy kiadókat, de mindig dolgoznak mellettük kis kiadók, kiadói műhelyek, amelyek egészen fantasztikus dolgokat csinálnak. Teljesen abszurd, amit mondtál, hogy egy szerző egy évre kap ösztöndíjat, hogy év végén már el kell számolni. De teljesen abszurd az is, hogy egy minőségi könyvkiadónak minden évben pályáznia kell támogatásért, de akkor is alkalmanként csak néhány könyvre pályázhat. Szerintem egy kiadó el tudja dönteni, hogy mit akar, illetve a kiadó tudja eldönteni, hogy mit akar. Ha van kiadói programja, akkor minimum három, de inkább öt évre kell előre gondolkodnia. De ki van szolgáltatva azoknak a kurátoroknak, akik a helyzetből következően el se tudják olvasni a beküldött kéziratokat. Bele se tudnak nézni! Bocsánat, nem a kurátoroknak vannak kiszolgáltva, hanem az abnormális struktúrának.

– *Milyen szempontok szerint választod ki, hogy melyik könyvről írtok?*

– Vannak feltételek. Évente nyolc-tízezer könyv jelenik meg Magyarországon, ebből mi körülbelül háromszázötvenet tudunk szemlézni, ha jó beosztással élünk.

– *Ez recenzálást jelent?*

– Recenzálást. Szolid kritikát.

– *Hány könyvet kellene szemlélni?*

– Ha évente körülbelül ötszáz-hatszáz könyvről tudnánk írni, azzal lefednénk azokat a könyveket, amelyeket a magyar kultúra alapjának tekintünk. Feltételnek akarom tekinteni azt is, hogy az a könyv, amely az újságba bekerül, legalább egy nagyterjesztői hálózatba jusson be. Mert ha nem jut be, akkor teljesen értelmetlen tizenöt-húszezer példányban népszerűsíteni. Úgy gondolom, arról a könyvről se érdemes ilyen nagy példányszámú lapban írni, amelyik esetleg csak száz példányban jelenik meg. Mert akkor az szakfolyóiratba való könyv lehet. Egy picit arra szeretném rákényszeríteni a kis kiadókat, ami nagy marhaság, mert nem tudok én kényszeríteni senkit semmire, de valahogy azt szeretném elérni, hogy a kis kiadók is legalább igyekezzenek annyi példányban megjelentetni a könyveiket, hogy azok eljussanak a kereskedelembe is. Abszurdum, hogy száz-kétszáz-háromszáz példányban jelennek meg fontos, jó könyvek. A kereskedelemben ennyit teríteni sem lehet. Egy

könyvesboltban ott kell lennie egy könyvnek legalább öt példányban. Ha hálózatról van szó, akkor tíz boltban vagy húszban, ez már mindjárt száz példány. De ha három hálózat van, akkor az már önmagában háromszáz. Ha ez a példányszám nincs meg, és a könyv nem tud bekerülni a boltokba, akkor az egy halott könyv. Sajnos nagyon sok réteggönyv ebben az értelemben halott. Feltétel az is, hogy a kiadó tartson bemutatót a könyvének, küldje szét a sajtónak, hogy van egy ilyen könyve. Azt tapasztalom, hogy nagyon sok esetben a kényelmesség dönt. Hát úgyse veszik meg a könyveinket, hát úgyis hiába kínálnánk, úgyse veszi át a könyvterjesztő... Hiába küldünk a lapoknak, úgyse írnak róla... Na most még gonoszkodni is fogok egy kicsit! Szívem-lelkem a határon túli magyar irodalomért és a határon túli magyar könyvekért! Rendszeresen próbálnám olvasni, magam is írnék róluk kritikát, recenziót ottani lapokba. Nem tudok.

– *Miért nem?*

– A rendszerváltás után összeomlott az intézményrendszer, amelyik a kommunizmus alatt cenzúrázva, erős felügyelettel, de működött. Az intézményi kollapszussal egy időben a határon túli magyar könyvek iránt is radikálisan megcsappant az érdeklődés. De miközben mindenki a polgárosodásról, a civil értékek megerősödéséről álmodozik, jó volna, ha egy kolozsvári, egy csíkszeredai könyvkiadó évente legalább egyszer csinálna civil mód, öntevékenyen, egy könyvbemutatót Budapesten meg néhány egyetemi városban Magyarországon. De ha még erre sem képes, legalább annyit tegyen meg, hogy az új könyveiből szakembereknek, irodalmároknak elpostázzon egy-egy példányt. Elég hajmeresztő, hogy ez nem működik. A határon túli könyvek többségét a rendszerváltozásig a könyvtárakban is meg lehetett találni. Ma csak a leginkább számon tartott műveket. A szemléletre hadd mondjak egy bődületes példát. Odamegyek a könyvhéten egy határon túli kiadóhoz, megmondom, hogy ki vagyok és mit csinálok. Látom azt is, hogy ők mit csinálnak. Itt vannak a könyveik, az egyik sorozatukat annyira izgalmasnak találom, hogy szeretném a könyves lapunkban bemutatni, szakember kezébe adni, hogy írjon róla, hozunk borítóképet is a könyvről... Azt feleli a kolléga, hogyha szeretnék vele foglalkozni, vegyem meg. Mondtam neki, hogy nekem föl szokták ajánlani, hogy fizetnek, csak benne legyenek a lapban!... Nem, nem, ők nem tehetik meg, hogy nekem recenziós példányt adjanak. Persze szidni kell a politikusokat, megérdemlik. De egy csomó dolog a saját élehetetlenségünk, a saját tehetetlenségünk, a saját kényelmességünk miatt nem sikerül.

– *Amikor elkezdtük tervezni ezt a beszélgetést a Forrásnak, akkor én írtam neked, hogy az Új Könyvpiac is rendszerváltó lap. Hiszen a húsz évvel ezelőtt indult lapokból alig maradt életben néhány. Te is rendszerváltó lapnak tekintet a lapokat?*

– Hát nem.

– *Hanem?*

– Egy olyan lapnak, aminek a rendszerváltozás csak esélyt adott, hogy létrejöjjön. De valójában egy hobbi. A hobbinkat éljük ki ebben a lapban. Én a személyes hobbimat, hogy irodalommal foglalkozhatok, és emberek, hála istennek, kiváló emberek sokaságával tartatom így a kapcsolatot. És azért a tavalyi esztendőig ebből mi meg tudtunk élni. Tavaly nem.

– *2009 nagyon rossz volt?*

– Brutális. Elismerően is olyan húsz-huszonöt százalékkal esett vissza a vásárlóerő, ami azt jelenti, hogy gyakorlatilag jóval több. Olyan harminc-harmincöt százalékkal esett vissza a könyvkiadás. Lehet, hogy a készpénzforgalom visszaszorulása miatt történt így,

ahogy mondta egy közgazdász ember nemrégiben, de gazdaságilag nem föltétlenül volt indokolt. Azonban azzal, hogy a világgazdasági válságot egy sokkoló médiahadjárat nyomta bele az emberek fejébe, visszatartották magukat a kiadók is, a vásárlók is. Így nagyobb a visszaesés annál, mint amekkora gazdaságilag indokolt volna, de ez megint csak azt igazolja, hogy majdnem minden a lélektanon múlik. Hálás vagyok, hogy volt egy rendszerváltozás, mert valamit kipróbálhattam. Valami itt működhetett. És azt is tudom, hogy ennek az *Új Könyvpiac*nak nem ilyen lapnak kéne lennie, mint amilyen.

– Hanem?

– Miután elindultunk, többször is változtattunk a lapon, egy picit mindig előbbre léptünk, és mindig az volt a fejünkben, legalábbis az én fejemben benne volt, hogy egy bookseller típusú lappá kellene tenni a lapot. Nagyon sok előjellese! Abszurdum, hogy egyedül csinálom ezt az újságot mint szerkesztő, holott itt a kultúrának egy nagyon jelentős szegmenséről van szó. Különböző szakterületeket, nyelvterületeket kellene még három-négy belső munkatársnak felügyelnie mellettem. Kellene, hogy rendezvényekre járjanak, friss információkat csípjenek föl, beszélgetéseket, interjúkat csináljanak... Uram bocsá', utazzanak! És jelezzék, hogy Amerikában, Franciaországban, német vagy orosz nyelvterületen mi történik... Kálmán biztosan elmondta, hogy a kilencvenes évek közepe, vége felé kijött egy angol nagy kiadó üzletkötője hozzánk. Akkor még Újpesten egy kis panellakásban szerkesztettük az újságot. Jött az angol, hogy szeretne egy adattárat venni, mert azt hallotta, hogy Magyarországon nálunk vannak meg a kereskedelmi adatok. Kijött, körülnézett és elkezdett kacagni. És azt mondta, hogy hadd nézzen alaposan körbe. Megkér minket, hogy mindenhova hadd nézzen be. És benézett. És azt mondta, hogy elképesztő, hogy ilyen ez a Kelet-Európa. És hazamegy Angliába, és a klubjában elmondja, amit látott. Mert hogy Angliában is van nagyon sok adatbázis, de ott megvan hozzá az iroda, az épület, a technika, a személyzet. Mi pedig házilagosan összebarkácsolgatjuk meg összegyűjtögetjük, és majdhogynem a nyomorküszöbön állítjuk elő azt az adatbázist, amelyet intézménynek kellene előállítania. De hát itt, Magyarországon az ember tartja az intézményt, és nem az intézmény az embert.

– A könyves lapok között van konkurencia minálunk?

– Tulajdonképpen nincsen. Matyi Dezsőnek van egy könyves magazinja, nagyon szépen, igényesen, nagyon sok pénzből megcsinált lap, de annak nem az a célja, hogy a rétegirodalmat áttekintse. Hanem a saját érdekeltségébe tartozó könyveket népszerűsíti. Van még a *Könyvhét* nevű újság, jóval utánunk indult. Egyiket se érzem konkurensnek. Néha persze kellemetlen, hogy azon a kevés pénzen osztozkodni kell, mert amikor könyves lapot támogatnak, mindig megosztják az *Új Könyvpiac* meg a *Könyvhét* között a pénz. Normális esetben azonban szerintem még három-négy lap is nyugodtan elférne a könyvszakmában. Szükség lenne rá, hogy teljes áttekintésünk legyen. Tökéletes marhaság, hogy a verseny abból áll, hogy az egyiknek ki kell szorítania a másikat. Ezt csak a nagytőke gondolja! Nem kell a másikat kiszorítani. Még az alakulásunkról akartam elmondani, csak kiment a fejből. Kívülről, civilként estünk be a szakmába, de ma is meghatódva gondolok vissza arra, hogy semmiféle gáncsoskodással, akadémikusodással, okoskodással nem találkoztunk. Ellenkezőleg. Nagyon is segítőkészek voltak a nagy cégek is meg a kis cégek is. Nem úgy van, ahogyan sulykolják az emberekbe, hogy a magyar az utálja egymást, irigy, hogy legszívesebben egy kanál vízben megfojtaná a másikat és örül a másik kudarcának. Nem! Én azt tapasztaltam, és a mai napig azt tapasztalom, akármennyire hihetetlen, de az a szemlélet uralkodik, a nagy gigacégeket kivéve, hogy a másik is hadd éljen.

– *Nem gondolsz arra, hogy abbahagyd?*

– Nem. Elment húsz év, megéltünk az újságból, de mindig csak megéltünk. A kulturális tőkéből nem lehet nagyobb pénzeket akkumulálni. Sajnálom, hogy nem az történt, mint amit az öreg Szeberényi mondott nekünk Burgenlandban, hogyha hagyják élni az embereket, akkor ők megtalálják a szerepüket, megtalálják a területet is, és az egész ország működik. Jó lett volna egy kicsit jobban élni.

Nem hiszem, hogy azért, mert én egy ilyen értékrendű újság mellett köteleztem el magamat, és nem arra játszom, hogy mindennap egy kicsit lejjebb vigyem a színvonalat, törvényszerű, hogy rosszabbul kell élnem. Egész életemben, ami munkaórát például a határon túli magyar irodalomra fordítottam, és azt egy segédmunkás órabérével kifizethetném magamnak, már volna egy egész rendes egzisztenciám. Sajnos a szerzőinket se tudjuk jobban fizetni, mint magunkat. Nagyon szolidan fizetünk, nem azon az áron, ami méltányos volna, hanem tulajdonképpen jelképes összegeket utalunk. Mondjuk egy háromszáz oldalas könyv rendes elolvasása négy-öt nap, utána pár napig rágódik rajta az ember, végiggondolja oda-vissza, azután ír belőle négy-ötezer karaktert, és kap érte tizenkét-tizenöt ezer forintot. Arcátlanság. Arcátlanság ezt normálisnak tekinteni. A jelenlegi viszonyok között annyit tehetünk, hogy igyekszünk azonnal kifizetni az írást, amint megjelenik. Nem ez volna a normális. Tudomásul veszem, hogy az egész életem egy abnormális világban zajlik. Mondjak még durvábbat?

– *Igen.*

– 1958-ban születtem a nyugati határszélen, Nagytilajban. Apám egész életében azt mondta, hogy ki kellett volna menni ötvenhatban. Mindenki ment, ki kellett volna menni. Az én nemzedékem java része Nyugat-Európában, Amerikában, a nagyvilágban született meg. Hiszen az a kétszázezer, aki kiment, a legaktívabb része volt a társadalomnak, biológiailag is, életerőben is, szellemileg is. Anyám nem akart menni, mert a bátyám pár hónapos csecsemő volt és beteges, és attól félt, hogy rámegegy a gyerek. Én a rendszerváltásig nem bántam, hogy itthon maradtunk. De ami a rendszerváltás után történt ebben az országban, amiatt már igenis bánom. Értem apámat.